

Türkiye’de İkamet Eden Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik Sosyal İçerme Politikaları*

Social Inclusion Policies for Syrians under Temporary Protection Status in Turkey

Özgür TOPKAYA*

ORCID ID: 0000-0002-8278-2637

Abdurrahman BENLİ†

ORCID ID: 0000-0002-0756-7339

Makale Geliş Tarihi / Received : 09.09.2019
Makale Kabul Tarihi / Accepted : 25.12.2019

Araştırma Makalesi
Research Article

Öz

Türkiye 2016 yılında Dünya’da en fazla mülteci barındıran ülke sıralamasında birinci sıraya yerleşmiş bulunmaktadır. Halen 3.6 milyonu Suriye’den gelen geçici koruma statüsündekiler olmak üzere toplam 3 milyon 900 bin mülteci barındırmaktadır. Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin kendi ülkelerine dönmek veya Türkiye’de kalmaktan başka seçenekleri olmadığı da gelişmiş ülkelerin şimdiye kadar kabul ettikleri göçmen sayılarının sınırlı olmasıyla ortaya çıkmaktadır. Geçmiş göç tecrübelerinden hareketle çalışmada geçici koruma statüsünde Türkiye’de ikamet etmekte olan Suriyelilerin topluma kazandırılmasında sosyal içerme politikalarının önemi istatistiki veriler, literatür taraması ve örnek olaylar ile tartışılmaktadır. Çalışmada ortaya konan sosyal içerme uygulamalarından bazılarının doğrudan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere yönelik olması çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Çalışma sonucunda geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal girişimcilik faaliyetlerinin önemli bir sosyal içerme uygulaması olabileceği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Sosyal İçerme, Göç, Göçmenler.

Abstract

Turkey ranked number one as mostly crowded refugee country in the world in 2016. The country houses 3.9 million refugees currently. 3.6 million of them are Syrians and given temporary protection status. It appears by the limited number of refugees that has left Turkey to developed nations to settle so far that these refugees have no choice to stay in either Turkey or return back to the country where they arrived from. This study moves from the past experiences of migration and discusses the significance social inclusion policies for Syrian refugees under temporary protection status to help them join the society by revealing statistical data, literature review and case studies. Some of the case studies about social inclusion put forward in this study indicate the importance of this paper. The study concludes that social entrepreneurship activities of Syrian citizens under temporary protection status can be accounted for good practices of social inclusion.

Keywords: Social Policy, Social Inclusion, Immigration, Immigrants.

*Bu çalışma 15-17 Kasım 2018 Tarihleri arasında Çanakkale’de, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ve Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi tarafından ortaklaşa düzenlenen 9. Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi’nde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

*Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İİBF, ozgurtopkaya@comu.edu.tr

†Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, abenli@sakarya.edu.tr

E-ISSN: 2651-4036 / © 2017-2019 Journal of Management and Labour. This is an open access article.

Önerilen Atıf Biçimi / Recommended Citation: Topkaya, Ö. ve Benli, A. (2019). Türkiye’de İkamet Eden Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik Sosyal İçerme Politikaları. *Yönetim ve Çalışma Dergisi*. 3(2), 186-198.

Giriş

Uluslararası göç hareketleri son yıllarda büyük artışlar göstermektedir. Dünyada son yıllarda meydana gelen siyasi, iktisadi ve sosyal krizler yol açtıkları birtakım olumsuzluklar sebebiyle daha önce eşi görülmemiş sayıda insanın yaşadığı bölgeyi terk ederek yeni bir yurt arayışına girmesine yol açmıştır. Coğrafi konumuna göre Türkiye ve Avrupa en çok Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Batı Asya'dan ülkeye doğru göç hareketlerine maruz kalırken, dünyanın diğer bölgelerindeki gelişmiş, orta gelir grubu ve üstünde yer alan gelişmekte olan ülkeler ise farklı coğrafyalardan göç almaktadır. 2011 Arap Baharı sonrası başta Suriye'den olmak üzere Arap ülkelerinden yukarıda bahsedildiği üzere Türkiye ve Avrupa'ya doğru büyük göç akımları gerçekleşmiştir. Zorunlu göçe maruz kalan göçmenler ilk gittikleri ülkelerde mülteci statüsünde ikamet ederlerken bir süre sonra kendileri açısından daha uygun ülkelere geçerek oralarda göçmen statüsü kazanmaktadırlar.

Göçmen grupların sahip oldukları beşerî, kültürel ve ekonomik niteliklerin göç ettikleri toplumlarda bir değer yaratabilmesi, söz konusu grupların toplum tarafından kabul edilmeleri sayesinde mümkün olmaktadır. Bu alanda yürütülen çalışmalarda göçmen grupların yoksulluk düzeylerinin yüksek olması sebebiyle sosyal içerme uygulamaları öne çıkmaktadır. Dünyada birçok ülkede, bireyler ya da topluluklar sahip oldukları birtakım özellikler sebebiyle bulundukları ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyal yaşamına tam olarak katılımlarını zorlaştıran farklı engellerle karşılaşmaktadırlar. Göçmen, engelli, azınlıktaki, farklı ırk ve yaşam tercihinin sahip bireyler ve topluluklar en fazla dışlanan gruplar arasında yer almaktadır. Cinsiyetleri, ırkları, etnik kökenleri, cinsel tercihleri ve engellilikleri sebebiyle dışlanan bireyler haysiyetlerini ve güvende oldukları hissini kaybetmektedir. Bunun sonucu olarak iyi bir yaşam sürme fırsatından mahrum kalmakta ve bunların da ötesinde sahip oldukları potansiyel yeteneklerini topluma katkı sağlayacak olgunluğa eristiremeden içine düştükleri psikolojik ve sosyolojik açmazlar sebebiyle sorunlar yaşamaktadırlar.

Toplumsal yapıyla bütünleşmeyi başaramayan gruplar sosyal politika alanında dezavantajlı gruplar olarak nitelenmektedir. Zira bu grupların toplumdan dışlanmaları sebebiyle başta ekonomik olmak üzere birçok problemle karşı karşıya kaldıkları bir gerçektir. Dezavantajlı grupların işgücü piyasalarından dışlanmaları söz konusudur. Göçmenler de dezavantajlı gruplardan birisini oluşturmaktadır. Göçmenlerin dezavantajlılığı birkaç yönden mevcuttur. Göçmenler açısından dil bilmemek onların işgücü piyasasına girişini zorlaştırmaktadır. Zorunlu olarak göçe maruz kalan mülteciler özelinde durumun ciddiyeti artmaktadır. Çünkü göç edeceği topluma hazırlıksız katılan mültecilerin dil problemlerinin yanında işgücü piyasasında iyi bir konuma yerleşmelerini sağlayacak eğitim, iş becerisi ve kariyer tecrübesini belgeleyebilecekleri evrakların denkliği sorgulanmaktadır. İşgücü piyasasına giremeyen ya da en düşük düzeyli işlerden girmek zorunda kalan göçmenlerin yaşadığı en büyük problem yoksulluk olarak ortaya çıkmaktadır. Mutlak yoksulluk riski olmasa da göreceli yoksulluğun birçok göçmen aile için söz konusu olduğu görülmektedir.

Toplumun göçmenlere bakış açısı farklılaşmaktadır. Kimi gruplar geldikleri ülkelerde göçmenlerin karşı karşıya kaldıkları zulüm, ölüm riski ve toplumsal parçalanma karşısında onlara destek olmayı tercih etmektedir. Toplumsal sağduyusu yüksek olan bu gruplar gelen göçmenlere kucak açmakta ve onların topluma faydalı birer üye olmaları için ellerinden gelen çabayı göstermektedir. Buna karşın göçmenlere karşı olumsuz bakış açısı geliştiren farklı toplumsal gruplar da yer almaktadır. Kıt kaynakların göçmenlere ayrılmaması gerektiği görüşüyle meşrulaştırdıkları düşüncelerini göçmenlere karşı mesafeli durarak, çeşitli söylemlerde onları kabul etmediklerini dile getirerek ve onları dışlayarak pratiğe dökmektedir. Ancak günümüzün küresel sosyo-ekonomik düzeninde göç hareketlerinin niteliği ve niceliğinin artmakta olduğu yadsınamaz bir gerçekliktir. Türkiye'nin içinde bulunduğu Uluslararası camiaya karşı geçmişte imzaladığı 1951 Tarihli Cenevre Konvansiyonu gereği yükümlülükleri bulunmaktadır. Savaşan kaçanların sığındıkları ilk sınır ülke olarak Türkiye'nin, bu

yükümlülüklerinden hareketle kabul ettiği ve geçici koruma statüsü verdiği Suriyeli sayısı 3 milyonu aşmış bulunmaktadır. 22 Ekim 2014 tarihinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün hazırladığı Geçici Koruma Yönetmeliği ile Suriyeliler geçici koruma statüsüne hak kazanmışlardır (www.goc.gov.tr, Geçici Koruma Statüsü Yönetmeliği). Çalışmada mülteciler ile 'geçici koruma statüsü' kavramları birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Zira bu iki kavram birbirlerinin tamamlayıcısıdır. 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde Türkiye'nin coğrafi kısıt şartı sebebiyle mülteci hakkı verilmeyen Suriyelilere benzer haklarla 'geçici koruma statüsü' verilmiştir. Ayrıca Suriye'deki karmaşanın son bulacağına dair herhangi bir somut adım ya da geçici koruma statüsünde Türkiye'de ikamet eden Suriyelilerin geri döneceklerine dair herhangi bir girişim yoktur.

Kamu yöneticileri açısından göçmenler topluma entegre edilmesi gereken birer değer olarak görülmektedir. Göçmen nüfus önemli bir işgücü kaynağı teşkil etmektedir. İşgücü kaynağını iyi değerlendiren ülkeler ise ekonomik gelişme bakımından önemli aşamalar kaydedebilir ve ulusların ekonomik rekabet yarışında başarılı olabilirler. Geçmişten bugüne ulusların ortaya koydukları ve göçmenleri toplum ile uyumlulaştırmada etkili olan birçok uygulama söz konusudur. Bunlar arasında göçmenler için iskân bölgelerinin oluşturulması Türkiye'de uygulanan en temel yöntemdir. Kamu yöneticileri, sivil toplum örgütlerinin de desteğini alarak bugün birçok alanda göçmenlerin yaşadıkları sosyo-ekonomik sıkıntıları gidermeye çalışmaktadır. Çalışmanın sonraki kısmında sosyal içerme kavramı, göçmenler ve Suriyeli göçmenlere yönelik sosyal içerme uygulamaları tartışılmaktadır.

1. Yoksulluk, Sosyal Dışlanma ve Sosyal İçerme

Bugün yoksulluk sorunu, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde göreceli yoksulluk olarak tartışılmaktadır. Toplumun hanehalkı ortalama fert gelirinin %50'sinin altında kalan grupları göreceli yoksul olarak tanımlanmaktadır. Göreceli yoksullar toplumun refah düzeyi yüksek gruplarına göre günlük yaşamlarında bir takım refah standartlarına ulaşmada zorluk çeken hanehalklarından oluşmaktadır. Sorunun temelinde göreceli yoksulların sahip oldukları birtakım nitelikler bulunmaktadır. Bunlar düşük eğitim, geçmişten gelen yoksulluk, hanehalkının çok geniş olması ve ekonominin kendisinden kaynaklanan çeşitli krizlere dayanmaktadır. Yoksulluk kısa ve uzun vadede bireylerin yoksul olmalarına, sosyal damgalanmalarına, kötü şartlarda yaşamalarına, eğitim ve sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamamalarına, bireyin kendi potansiyeline tam olarak ulaşamamasına yol açmaktadır (Topkaya, 2013: 156-172).

Sosyal içerme sosyal dışlanmaya karşı geliştirilen uygulamaları kapsayan bir kavramdır. Sosyal dışlanma ilk ortaya çıktığında toplumda belirli grupların işgücü piyasasına katılımın az olması ya da hiç olmaması anlamında kullanılmaktaydı (Foster, 2000), fakat zamanla bu kavram "topluma etkin ve tam katılımın önündeki engelleri" kapsayacak şekilde genişledi (Du Toit, 2004). Bu tip engellerin yoksunluğa ve dezavantaja yol açacak şekilde marjinalleşme süreçlerine katkı yaptığı vurgulandı (Chakravarty ve D'Ambrosio, 2006). Dışlanma kavramı önem kazanmaya devam ederken somut bir kavram olmaktan da öteye geçerek toplumu oluşturan bireylerin geneline göre göreceli olarak aynı refah düzeyine sahip olmayan bireylerin ve grupların yaşadıkları tecrübeleri kapsar hale geldi (Davies, 2005; Levitas, 1998'den aktaran Allman, 2012: 7).

Sosyal içermenin ilk kez 1970'lerde ekonomik anlamda dezavantajlı konumda olan kişilerin "dışlanmışlar" olarak tanımlanmasıyla ortaya çıktığı literatürde birçok çalışmada kabul görmüştür (Silver, 1995). Dışlanmışlar tabirinin ilk kullanımları çeşitli engelli ve muhtaç (yoksul) grupları nitelemek içindir. Fransız Hükümeti içerme ile ilgili terminolojiyi ilk oluşturanlar arasındadır ve bu kavram bu terminoloji içerisinde büyük oranda anlam bulmuştur (Silver ve Miller, 2003). Sosyal içerme kavramı bir belgede ilk kez 1980'lerin sonunda ifade edilmiştir. Avrupa Topluluğu'nun (AB) söz konusu tarihlerde konuyla ilgili yazınında sosyal içerme kavramı, sosyal dışlanmaya karşı olan politikaları nitelemek için kullanılmıştır (Wilson, 2006). AB'nin söylemlerinde sosyal içerme kavramının ortaya çıkması bile önemli bir

başlangıçtır. Çünkü dışlanma kavramının kullanılması bundan böyle yoksulluk kavramının toplumun genelinin dışında kalan marjinal grupları ifade etmek için tercih edilen bir kavram olmadığını göstermiştir (Williams ve White 2003: 91'den aktaran Allman, 2012: 7).

1965 yılında Fransız sosyolog Jean Klanfer Sosyal Dışlanma: Batı Toplumlarda Marjinalleşme (Beland, 2007) kitabını yayımladı. Yoksulluğun antropolojisi olarak tanımlanan kitapta (CI, 1968), Klanfer toplumun kişisel sorumluluğu sosyal içermeye ödüllendirdiğini ve kişisel sorumsuzluğu da dışlama şeklinde cezalandırdığını yazdı (Gadea ve Alberto, 2017: 310). Bundan yaklaşık on yıl sonra Fransız Devlet Bakanı Rene Lenoir 1974 yılında “Dışlanmışlar” isimli kitabını yazdı. Eserinde Lenoir, sosyal dışlanmanın Fransa'nın savaş sonrası tarım toplumundan kentsel topluma geçişinin bir sonucu olduğunu iddia etti (Davies 2005). Bu geçiş sürecinin yoksulluğa yol açabileceği inancı hâkim olsa da Lenoir bu durumun aynı zamanda sosyal kutuplaşmaya da yol açabileceğinin ve bunun Fransız Cumhuriyeti'nin temel ilkeleri olan özgürlükçü, eşitlik yanlısı ve birliğe dayalı bir yapıyla ters olduğunu vurguladı. Birçok akademisyen ve araştırmacı sosyal içermeye söylevinin temellerinin ilk kez 1970'ler ve sonrasında yeni ekonomisinde dışlanan genç işçilerin ve işsiz kalan çalışanların sosyo-ekonomik yaşama yeniden entegre edilmelerinde atıldığını vurgulamaktadır (Allman, 2012: 8).

Sosyal içermenin güncel tanımları değerlendirildiğinde kavramın tarihsel gelişim süreci ile uyumlu olduğu görülmektedir. Dünya Bankası sosyal içermeye kavramını toplumu oluşturan bireyler arasında yer alan sahip oldukları farklı özellikleri sebebiyle topluma tam olarak katılımları mümkün olmayan bireylerin ve toplulukların katılımlarının sağlanabilmesi için yaşam şartlarının iyileştirilmesi şeklinde ifade etmektedir (www.worldbank.org, Social Inclusion).

2. Sosyal İçermenin Çıkış Noktası: Sosyal Adalet

Sosyal politika alanı üç temel sütun üzerine kurulu bulunmaktadır. Bunlar sosyal refah, sosyal güvenlik ve sosyal adalet (Blakemore, 1998; McLaughlin ve Baker, 2007: 54) şeklindedir. Sosyal adalet bireylerin eşit doğduğundan hareketle toplumda fırsat eşitliğine yer verilmesi gerektiği prensibini savunan temel bir anlayış olarak öne çıkmaktadır. Günümüz refah devleti anlayışı eşitlik üzerine vurgu yapmaktadır. Bu anlayışın II. Dünya Savaşı Sonrası Dönemde İktisatçı William Henry Beveridge, Richard Titmus ve İngiliz iktisat tarihçisi ve sosyal eleştirmen Richard Henry Tawney'in görüşlerinde anlam bulmuş ve zaman içerisinde Batı toplumlarınca kabul edilmiştir.

Beveridge 1942 tarihinde savaş dönemi sonrası ırkı, dini, rengi ne olursa olsun refah devleti vatandaşlarının eşit sosyal haklara sahip olması gerektiğini vurgulamıştır. İddiası orta ve elit sınıfların çıkarları açısından da uygundur. Zira sistemin eşitlikçi olması halinde savaş sonrası dönemde potansiyel olarak ortaya çıkabilecek düzensizliklerin ve sosyal çalkantıların engellenebileceğini vurgulamıştır. Bu anlayış eşitlikle ilgili sosyal önlemlerin temel olarak olumsuz ya da koruyucu yanını vurgulayan görüştür (Mc Laughlin ve Baker, 2007: 55).

Richard Henry Tawney çalışmalarında sosyal adalet ile ilgili olarak objektif eşitlik kavramını kullanmıştır. Bu kavram ile tüm vatandaşlarına aynı düzeyde eşit duran ve onların hayata eşit bir başlangıç yapabilmelerini sağlayacak siyasi çevrenin oluşturulmasını ifade etmektedir. Eşit başlangıç için söz konusu siyasi yapının mal ve hizmetlerde, yaşam şartlarında ve onların bireysel kapasitelerini kullanabilmelerinde ilgili kaynaklara adil erişimlerini sağlamada gerekli hizmetleri sunması gerekliliği vurgulanmaktadır. Eşitlik aynı zamanda sosyal ve nesiller arası hareketlilik yanlısı olmayı da içermektedir. Tawney, maddi eşitsizliklerin vatandaşların eşit değer ve eşit saygı kapsamında dışlanmadıkları noktaya kadar sınırlandırılması gerektiğini vurgulamıştır. Tawney'in sosyal adalet görüşleri savaş sonrası dönemin büyük bölümünde İngiliz İşçi Partisi düşünürlerini etkilemiştir. Tawney kamu harcamalarının, gelirin yeniden dağılımında en etkin yol olduğunu iddia etmiştir (Mc Laughlin ve Baker, 2007: 56).

Richard Titmuss milli gelirin yeniden dağılımı, evrensellik, kimseye ayrımcılık yapılmaması ve eşitsizliklerin azaltılmasının kamu politikalarının ve planlarının başlıca konuları olması gerektiğini vurgulamıştır (Alcock ve diğ., 2001). Titmus sosyal politikayı toplum içerisindeki sosyal gruplar ve sınıflar arasındaki ilişkiler olarak değerlendirmiştir. Bu yaklaşım kendi zamanına göre sıradışıdır çünkü toplum içerisindeki gruplar anlayışı ve bunların arasındaki ilişki sadece sosyal sınıf ilişkisini kapsamaz fakat aynı zamanda cinsiyetler, ırklar, engelliler, kronik hastalar ve toplumun geri kalan kısmını da kapsamaktadır. Titmus refah devletlerinin iki temel prensibi olduğunu, bunlardan birincisinin ayrımcılık yapılmaması ve ikincisinin ise gelirin bölüşülmesi olduğunu vurgulamaktadır. Bu iki ilkenin birleşimi sayesinde vatandaşların yaşam şartlarının değişebileceğini ve eşit olacağını vurgular (Mc Laughlin ve Baker, 2007: 56).

3. Dezavantajlı Gruplardan Göçmenler: Nicel Veriler

Günümüzde ülkeler arasında güçlenen bağlar gönüllü göçmenliği gündemde tutarken, bölgesel düzeyde görülen birtakım ekonomik, askeri ve sosyal krizler ise zorunlu göçü arttırmaktadır. Göçmenler toplumda risk grupları içerisinde en yüksek risk düzeyine sahip gruplardan bir tanesini oluşturmaktadır. Çünkü göçmenler ekonomik kriz dönemlerinde işten ilk çıkarılan, en düşük ücretlerle çalıştırılan, kötü çalışma şartlarına maruz bırakılan ve söz konusu ülkede doğmuş vatandaşlara göre ayrımcılığa tabi tutulan bir grubu temsil etmektedir. Göçmenlik, bireylerin özgürleşme çabaları olsa da bazı gidilen ülkelerde göçmenler insan hakları ihlallerine, sömürüye ve ayrımcılığa maruz bırakılmaktadır. Özellikle kadın ve çocuk göçmenler insan trafiği kurbanı olmakta ve istismarın en kötü biçimlerini yaşayabilmektedir (UN, 2017: 1).

Dünya çapında uluslararası göçmen sayısı sürekli olarak artış göstermektedir. 2017 yılı itibarıyla dünyada 258milyon göçmen bulunmaktadır. Bu rakam 2015 yılında 248 milyon, 2010 yılında 220 milyon, 2005 yılında 191 milyon ve 2000 yılında 173 milyon kişidir. 2000 ile 2005 arasında uluslararası göçmen stoğu yıllık ortalama %2 büyümeye sergilemiştir. 2005-2010 döneminde büyümeye oranı %2,9'a çıkmıştır. Bu tarihten itibaren sonraki beş yılda %2,4 ve 2015-2017 döneminde ise yıllık %2,0 oranında büyümeye göstermiştir.

Tablo 1. Dünyada ve Seçilmiş Bölgelerde Uluslararası Göçmen Stoğu

	2000 (Milyon Kişi)	2017 (Milyon Kişi)	Dönemsel Artış %
Dünya	173	258	49
Asya	49,2	76,6	55
Avrupa	56,3	77,9	38
Kuzey Amerika	40,4	57,7	43
Afrika	14,8	24,7	70
Latin Amerika ve Karayipler	6,6	9,5	43
Okyanusya	5,4	8,4	55

Not: 2000 yılı Baz Yılı Olarak Hesaplanmıştır.

Kaynak: UN, 2017:4

Göçmenlerin bulundukları ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre karşılaştırılması yapıldığında göçmenlerin büyük oranda gelişmiş ülkelerde ikamet ettiklerini ortaya koymaktadır. Yüksek gelirli ülkeler uluslararası göçmenlerin neredeyse 2/3'ünü barındırmaktadır. Bu rakam 165 milyon kişidir. Toplam göçmenlerin 92 milyonu ise orta ve düşük gelirli ülkelerde ikamet etmektedir. Bu rakam ise 92 milyon kişidir. 92 milyon göçmenin 81 milyonu orta gelir grubu ülkelerde ve 11 milyonu ise düşük gelir grubu ülkelerinde ikamet etmektedir. 2000 yılı ile karşılaştırıldığında yüksek gelir grubunda yer alan ülkelerdeki göçmen sayısında %6'lık bir artış gözlemlenmektedir.

Çalışmalar yüksek gelire sahip ülkelerin son dönem göçmen stoğundaki artışın büyük bir kısmını aldığını göstermektedir. 85 milyon kişilik göçmen artışının 64 milyon kişisi yüksek gelir grubu ülkelere yerleşmiş bulunmaktadır. Sonuç olarak ülkelerin refah düzeyine göre göçmen stoğu karşılaştırması değerlendirildiğinde refah düzeyi yüksek ülkeler yıllık %2,9 (2000-2017 döneminde) büyümeye artışıyla en yüksek grubu oluşturmuşlardır. Düşük gelir

düzeyine sahip ülkelerde göçmen stoğu büyüme oranı ise yıllık %2,4 şeklinde gerçekleşmiştir. 2000-2010 döneminde düşüş gösteren oran, düşük gelir ülkeleri açısından 2010-2015 arası dönemde %6,6 ile önemli bir büyüme kaydetmiş ardından yeniden düşme sürecine girmiştir. 2015-2017 döneminde sadece %2,0'lık bir büyüme gerçekleşmiştir. Orta gelir grubu ülkelerinde büyüme oranı %1,4 ile daha düşük düzeylerde seyretmiştir.

Tablo 2’de veriler incelendiğinde 2017 yılı itibariyle yüksek gelir grubu ülkelerde 165 milyon, orta gelir grubundaki ülkelerde 92 milyon ve düşük gelir grubu ülkelerinde 11 milyon göçmen olduğu görülmektedir. Veriler değerlendirildiğinde göçmenlerin gelişmiş ülkelerde yaşamayı tercih ettikleri görülmektedir. Bu noktada çalışmada göçmenler ile mültecilerin farklı gelir grubundaki ülkelerde bulundukları tespiti yapılmaktadır.

Tablo 2. Ülkelerin Gelir Gruplarına Göre Uluslararası Göçmen Stoğu

	2000	2017	2017 (milyon kişi)
Yüksek Gelir Grubu Ülkeler	58	64	165
Orta Gelir Grubu Ülkeler	37	32	92
Düşük Gelir Grubu Ülkeler	5	4	11

Kaynak: UN, 2017:4

Tablo 3’te göçmenlerin tercih ettiği ülkeler yer almaktadır. Görüldüğü üzere 2017 yılında dünyada yaklaşık 50 milyon göçmen Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) ikamet etmektedir. ABD bu alanda en fazla göçmen barındıran ülke konumunda bulunmaktadır. 2017 yılında toplamda ilk beş ülke 95 milyon göçmen barındırmaktadır. 2017 yılı istatistiğinde Türkiye barındırdığı 4 milyon 900 bin kişi ile 14. Sırada yer almaktadır. Sıralamada bundan sonraki ülkeler 5 milyonun altında göçmen barındırmaktadır. Tercih edilen ülkeler bir yana göçmenlerin yaşadıkları ülkeler değerlendirildiğinde göçmenlerin 172 ülkede bulundukları görülmektedir. Bu ülkelerin 70 tanesinde 2000 ile 2017 yılındaki artış oranı %2’den az olarak gerçekleşmiştir. Buna karşın 102 ülkede artış biraz daha hızlı ve 21 ülkede ise artış %6’ı ve üzerinde gerçekleşmiştir. Bu dönemde en hızlı artışın gerçekleştiği ülkeler ise Angola, Katar ve Şili olmuştur. Buna karşın 56 ülkede uluslararası göçmen nüfusu azalma göstermiştir.

Tablo 3. Göçmenlerin Tercih Ettiği Ülkeler 2000-2017 Karşılaştırması

Ülkeler	2000 Milyon kişi	Ülkeler	2017 Milyon kişi
Amerika Birleşik Devletleri	34,8	ABD	49,8
Rusya Federasyonu	11,9	Suudi Arabistan	12,2
Almanya	9,0	Almanya	12,2
Hindistan	6,4	Rusya Federasyonu	11,7
Fransa	6,3	İngiltere	8,8
Ukrayna	5,5	Birleşik Arap Emirlikleri	8,3
Kanada	5,5	Fransa	7,9
Suudi Arabistan	5,3	Kanada	7,9
İngiltere	4,7	Avusturalya	7,0
		İspanya	5,9
		İtalya	5,9
		Hindistan	5,2
		Ukrayna	5,0
		Türkiye (14)	4,9

Kaynak: UN, 2017:6

Son yıllarda önemli gündem maddesini oluşturan zorla yerinden edilen kişi sayısında önemli artışlar yaşanmış ve yaşanmaya devam etmektedir. 2016 yılının sonuna kadar dünyada toplamda 25 milyon 900 bin mülteci ve sığınmacı olduğu ve bunların toplam göçmenlerin %10,1’ini oluşturdukları tahmin edilmektedir. Gelişmekte olan bölgeler dünyadaki sığınmacıların ve mültecilerin %82,5’ine barınma imkânı sağlamaktadır. 2016 yılında Türkiye en yüksek mülteci nüfusuna sahip ülke konumuna çıkmıştır. (UN, 2017: 8).

Halen Türkiye’de 3 milyon 900 bin mülteci bulunmaktadır. Bu kişilerin 3.6 milyonu Suriye’den gelen ve geçici koruma statüsü almış kişilerdir. Kalan 300 bin kişi ise Afganistan (170 bin),

Irak, (142 bin), Somali (5700) ve diğer tabiiyetlere (11.700) mensup kişilerdir (www.UNHCR.org, 2019).

Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal içirme alanında uygulamalar ile topluma kazandırılmaları gerekmektedir. Bunun başlıca sebepleri arasında toplumsal huzurun korunması yataarken diğer sebeplerinden bir tanesi de Suriyelilerin sahip olduğu nüfusun potansiyel olarak demografik bir fırsat penceresi sunması yer almaktadır. Mevcut Suriyeli nüfusun yarısından fazlası yani 1 milyon 649 bin kişisi 18 yaş aldı çocuk nüfustur.

Tablo 4. Geçici Koruma Statüsünde Türkiye’de İkamet Eden Suriyeliler

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam
Toplam	1.975.012	1.665.454	3.640.466
0-4	251.274	234.431	485.705
0-18	864.150	791.255	1.655.405
15-24	469.787	353.312	823.099
15-64	1.220.635	958.817	2.179.452
65+	35.353	39.000	74.353

Kaynak: (www.goc.gov.tr) Geçici Koruma İstatistiklerinden Tarafımızdan Derlenmiştir, Erişim Tarihi: 5 Şubat 2019.

Tablo 4’de geçici koruma statüsünde Türkiye’de ikamet eden Suriyelilerin yaş aralıkları işgücü piyasası yaş aralıkları göz önünde bulundurularak yeniden düzenlenmiş şekilde sunulmaktadır. Genç çalışan grubu olarak nitelenen 15-24 yaş aralığında 823 bin 099 kişi yer almaktadır. 15-64 yaş grubu olarak nitelenen genel çalışma çağındaki nüfus ise 2 milyon 179 bin 452 kişidir. Veriler değerlendirildiğinde Suriyelilerin önemli bir işgücü potansiyeline sahip oldukları görülmektedir. Bunun yanı sıra sosyal politikalar açısından önem taşıyan çocuk nüfus sayısının ise 1 milyon 655 bin 405 kişi olduğu görülmektedir. 20 milyona yakın çocuğun yaşadığı Türkiye’de bu rakam yaklaşık %7’lik yeni bir çocuk grubunun topluma katıldığını ortaya koymaktadır. Sosyal içermenin göçmen gruplar açısından önemi bir sonraki bölümde tartışılmaktadır.

4. Sosyal İçerme Politikaları ve Göçmenler

Sosyal içirme Avrupa Birliği (AB) bünyesinde oluşturulan sosyal politikalar ile ortaya çıkan bir kavram olarak görülmektedir. AB sosyal politikası ise Amsterdam Anlaşması’nda istihdam stratejisinin nitelikleri ile ilgili olarak ilk kez ortaya konan açık koordinasyon yönteminde anlam bulmaktadır. Açık koordinasyon yöntemi ile birlik düzeyinde ortak amaçların belirlenmesi ve ulusal düzeyde uygun politikaların ortaya konması amaçlanmaktadır. Böylece üye devletler kendi politikalarını üretebileceklerdir. Bu şekilde, AB’de tek bir iyi uygulama örneği olmadığı gibi mükemmelliğe ulaşmada farklı yollar belirlenmesi mümkün olmaktadır. Açık koordinasyon yöntemiyle iyi uygulama örneklerinin paylaşımı da kararlaştırılmış ve sosyal dışlanma ile mücadelede işbirliği teşvik edilmiştir (European Parliament, 2010: 20). Açık koordinasyon yöntemi çerçevesinde Avrupa Birliği sosyal içirme politikalarının beş önemli ögesi bulunmaktadır (Stubbs ve Zrinscak, 2005:167).

Bunlardan birincisi, 2000 yılının Aralık ayında Fransa’da Nice Zirvesi’nde kabul edilen “Yoksulluk ve Sosyal Dışlanmaya Karşı Ortak Amaçlar” bildirisidir. Bu bildiri 2002 yılının Aralık ayında “İstihdam, Sosyal Politika, Sağlık ve Tüketici Meseleleri Konseyi’nde” yeniden gözden geçirilmiştir. Zirvede üye devletler “2010 yılına kadar yoksulluğun ortadan kaldırılmasında kararlı adımlar atılmasına” karar vermişlerdir. Göçmenlere yönelik sosyal içirme faaliyetlerinin de kapsama alınması 2002 yılında Kopenhag’de düzenlenen Avrupa Konseyi’nde Nice’te belirlenen amaçlarının gerçekleştirilmesi vurgusu sırasında ele alınmıştır. Ulusal eylem planlarında cinsiyet konusunun öne çıkarılmasının yanında göçmenlerin karşı karşıya kaldıkları yoksulluk ve sosyal dışlanmaya karşı tedbirler alınması teyit edilmiştir. (European Parliament, 2010: 32).

İkinci politika belgesi “Yoksulluk ve Sosyal Dışlanmaya Karşı Ulusal Eylem Planlarıdır”. Bu belge genellikle Sosyal İçermeye Ulusal Eylem Planları olarak da bilinir. Belirlenen ortak

eylemlere karşı üye devletlerin uygulamalarını gösterecek araçlar yer almaktadır. Söz konusu eylem planları iki yıllık dönem için uygulamaya konmuştur. Onbeş üye devlet birinci politika uygulamalarını Haziran 2001’de ve ikincisini 2003’te sunmuştur. Yeni üye on devlet ise birinci eylem planlarını Temmuz 2004’te ve ikincisini 2006’nın ortasında sunmuşlardır. (Stubbs ve Zrinscak, 2005: 167).

Üçüncü politika belgesi “Sosyal İçerme Üzerine Ortak Kitapçık”, dördüncüsü “Sosyal İçerme Üzerine Ortak Raporlar” ve beşincisi ise “Sosyal İçerme Üzerine AB Göstergeleri” şeklindedir. Belçika Başkanlığında 2001’in ikinci yarısında başlatılan süreç ile yoksulluk ve sosyal dışlanma ile ilgili göstergeler oluşturulmasına karar verilmiştir. Laeken göstergeleri olarak da bilinen uygulama üç düzeyde veri oluşturulmasını öngörmüştür. Bunlar 1) parasal yoksulluk ve materyal yoksunluğu, istihdam, sağlık ve eğitim, 2) yoksulluk ve sosyal içerme probleminin boyutlarını ayrıntılı olarak ortaya koyacak ikincil verilerin ortaya konması ve 3) üye devletlerin kendilerinin konu ile ilgili olarak sunacakları verilerdir (Stubbs ve Zrinscak, 2005: 167). AB sosyal içerme politikalarının dönüm noktası 13 Aralık 2007 tarihinde imzalanan ve 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Anlaşması ile olmuştur. Anlaşma farklı bölümlerinde sosyal içerme konusuna vurgu yaparak konuya verdiği önemi ortaya koymuştur (European Parliament, 2010: 32). AB üye ülkeleri 2010 yılında Zaragoza Şehri’nde sosyal içerme üzerine bir dizi ortak gösterge üzerinde anlaşmaya vardılar. Bu alanlar;

- sosyal dışlanma ve yoksulluk riski ile karşı karşıya olan insanlar
- gelir dağılımı ve parasal yoksulluk
- yaşam şartları

şeklindedir (Eurostat, 2015: 1).

2008 Küresel Ekonomik Krizi’nin etkilerinin de ortaya çıktığı dönemde 2013 yılında Avrupa Komisyonu artan sayıdaki yoksulluk riskiyle karşı karşıya olan AB vatandaşlarına yönelik yeni tedbirler aldı. Şubat 2013 yılında yayımladığı “Büyüme ve Toplumsal Uyum için Sosyal Yatırıma Doğru” Başlıklı Tebliği’nde Komisyon, üye devletleri sosyal yatırım yapmaları konusunda acilen eyleme geçmeleri uyarısında bulundu. Burada amaç yoksulların dezavantajlılık zincirlerinin kırılması için çocuklara yönelik yatırımlar yapılmasıydı. Ekim 2013 yılında Komisyon Euro Bölgesinin yönetiminde sosyal boyutun güçlendirilmesine yönelik bir teklif sundu. Bu faaliyette en önemli uygulama sosyal skorboard uygulaması oldu. AB düzeyinde gelişmelerin analitik incelenmesi üzerine kurgulanan yöntemde beş gösterge yer almaktadır. Bunlar; işsizlik, genç işsizliği ne eğitimde ne de istihdamda olan genç insanların oranı, hanehalkı kullanılabilir gelir, yoksulluk riskiyle karşı karşıya olan nüfusun oranı ve gelir eşitsizlikleri şeklindedir. Bu göstergelere 2015 yılında üç istihdam göstergesi daha eklenmiştir. Bunlar; çalışma oranı, uzun dönemli işsizlik oranı ve genç işsizlik oranı şeklindedir. Nihayet Nisan 2017’de esnek emek piyasalarında çalışanların daha iyi yaşam ve çalışma şartlarına ulaşmalarının desteklenmesi için Komisyon Avrupa Sosyal Haklar Sütununu uygulamaya koydu. (European Parliament, 2018: 47).

Tablo 5. 20-64 Yaş Arası AB Vatandaşları Arasında Yoksulluk veya Sosyal Dışlanma Riski ile Karşı Karşıya Olan Nüfusun Oranı AB-28, 2010-2016 (%)

	2010 (%)	2016 (%)
AB Vatandaşı Olmayanlar	46	49
Bildirimde Bulunan Ülkenin Vatandaşları Hariç, AB Vatandaşları	28	28
Bildirimde Bulunan Ülkenin Vatandaşları	22	22

Not: 2010 Yılı Verileri Düşük Güvenirliktedir

Kaynak: ec.europa.eu, 2018

Tablo 5’te Avrupa Birliği’nde yaşadığı halde AB vatandaşı olmayanların, bildirimde bulunan ülkenin vatandaşları hariç AB vatandaşları ve bildirimde bulunan ülkenin kendi vatandaşlarının 20-64 yaş aralığında yoksulluk ve sosyal dışlanma riski oranlarına yer verilmektedir. Buna göre

AB vatandaşı olmayıp, Avrupa’da yaşayan kişilerin 2010 yılında %46’sının yoksulluk riski ile karşı karşıya olduğu görülürken bu oran 6 yıllık dönemde bir puanlık artış ile %49’a yükselmiştir. Bildirimde bulunan ülkelerin vatandaşları hariç, söz konusu ülkelerde yaşayan AB vatandaşlarının da yoksulluk ve sosyal dışlanma riski ile karşı karşıya kaldıkları fakat oranın daha düşük olduğu görülmektedir. Bildirimde bulunan ülkenin vatandaşlarının yoksulluk ve sosyal dışlanma riski ile karşı karşıya kalmaları olasılığı üç grup içerisinde %22 oranı ile en düşüktür.

Sosyal içerme politikaları olmaksızın göçmenlerin toplumsal yapı içerisinde yoksulluktan kurtulmaları ihtimali düşük görülmektedir. Yoksulluk ise birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Bunlar arasında yoksul nüfusun kendi kapasitesini geliştirememesi sonucu toplumsal gelişimin sınırlı kalması en önemlileri arasındadır. Bunun yanı sıra işgücü piyasasına erken katılmak zorunda kalan yoksul bireylerin aynı şekilde niteliksiz işlerde çalışmaları ve sahip oldukları potansiyelin üzerine çıkamamaları da önemli bir sorundur. Gelişemeyen toplumlarda ortaya çıkan bir diğer önemli sorun ise cinsiyete bağlı ayrımcılık ve kadın nüfusun yetersiz eğitim sebebiyle medeni bir toplumda sahip olması gereken statüye ulaşmada yetersiz kalmasıdır. Göçmen grupların bu sorunları yaşayan risk grupları içerisinde en önde olmalarının altında yatan neden ise yeni geldikleri toplum içerisinde, onların topluma uyum sağlamalarına olanak sağlayacak mekanizmaların eksikliğidir.

5. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik Sosyal İçerme Uygulamaları: İyi Uygulama Örnekleri

Göçmenlere ve mültecilere yönelik sosyal içerme politikaları geleneksel olarak hükümetlerin, Sivil Toplum Kuruluşlarının ve geleneksel olmayan kurumların -teknolojik yeni işletmeler ve mülteci girişimciler- faaliyetleri ile yürütülmektedir. Özellikle mültecilerin emek piyasasına katılımlarının kolaylaştırılması ve entegrasyonları büyük önem taşımaktadır. Türkiye dahil Tüm Avrupa ülkelerinde hükümetler mültecilerin yeni toplumlarında iş bulabilmeleri ve yerleşmeleri için belirli adımlar atarlarken uygulanmakta olan programın hangisinin en iyi olduğu noktasında açıklık bulunmamaktadır. Entegrasyon çabalarının tam etkilerinin hissedilmesi belki de yıllar alabilir. Bu noktada geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin kalıcı olup olmadıkları tartışması halen devam etmekte olsa da iyi uygulama örnekleri olarak gösterilen entegrasyon faaliyetlerinin uygulanması değerlendirilebilir. Literatürde Türk toplumunun Suriyeli algısının ölçüm konusunda yürütülen çalışmalarda belirli endişelerin var olduğu görülse de genel olarak toplumsal kabulün yüksek olduğu sonuçları ortaya çıkmaktadır (Erdoğan, 2014: 5; Sönmez ve Adıgüzel, 2017: 797).

Sosyal Girişimcilik: Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesi önemli bir entegrasyon politikası olarak görülmektedir. Bu konuda oldukça başarılı Suriyeli girişimciler bulunmaktadır. Belçika’da Antwerp Şehri’nde “Suriye’den Sevgilerle” ismini koyduğu bir sokak tezgâhında yiyecek satarak işe başlayan Yara Al Adib’in hikâyesi sosyal inovasyon açısından iyi bir örnek teşkil etmektedir. Kısa süre içinde işletme çok yönlü bir yemek dağıtım şirketine dönüşmüş ve Suriyeli kadın mültecilere istihdam sağlamaya başlamıştır. Burada söz konusu faaliyet aynı zamanda orta yaş ev kadını ve anne Suriyeli mültecilerin becerilerini harekete geçirmiş ve onlara ait olma, hayata bağlanma ve evsahibi toplumla iletişim kurma şansı tanımıştır (Migration Policy Institute, 2018: 3; <https://www.fsyriawlove.com/our-story>).

Suriye’deki iç savaştan kaçarak Almanya’ya sığınan Maher İsmail’in açtığı DaliliNow.com isimli internet sitesi sosyal inovasyon alanında ikinci önemli iyi uygulama olarak öne çıkmaktadır. İsmail, Avrupa’da mülteci olarak geçirdiği süreler boyunca yaşadığı tecrübelerini mültecilere bilgi olarak sunmak üzere Arapça hazırladığı DaliliNow.com sitesinde (Dalili Arapça rehberim anlamındadır) sunmaktadır. İsmail mültecilerin sığınma süreci boyunca ihtiyaç duyabilecekleri net bilgi eksikliğini fark ederek Alman bürokrasi sisteminin ilk aşamalarından son aşamasına kadar konuyla ilgili bilgi sunmaktadır. DaliliNow.com

Almanya'daki mülteciler için faydalı olabilecek kaynaklar ile ilgili bir arama motoru sağlayarak mültecilerin ev sahibi ülkede gelenekler, dil, eğitim fırsatları ile ilgili ihtiyaç duydukları bilgileri sunmaktadır. İsmail, sosyal içermenin tarafların birbirlerini karşılıklı kabulünden oluşan iki taraflı bir süreç olduğunu vurgulayarak, sivil toplumun yeni gelenler için profesyonel ve sosyal ağlar kurulmasında önemli rolü olduğunu belirtmektedir (Migration Policy Institute, 2018a: 7).

Yerel Yönetimler: Yerel yönetimlerin geçici koruma statüsündeki Suriyelileri emek piyasalarına yönlendirilmesinde önemli katkıları bulunmaktadır. Belediyeler ve sivil toplum mültecilerin işgücü piyasasına katılımında üç yünden yardımcı olabilir. Bunlar;

- Becerilerinin ölçülmesi ve onların iş bulmalarına yardımcı olmak
- Eğitim ve staj fırsatları da sağlayarak (işverenlerin de koordinasyonu ile) yeni gelenlerin yeni emek piyasalarına geçişlerinin en uygun şekilde gerçekleştirilmesi
- Girişimcilik konusunda alternatif yollarla destek olmak ve onların ekonomik olarak kendi kendilerine yetebilmelerini ve sosyal entegrasyonlarını desteklemek

şeklindedir. Bu konuda İsveç'te Stockholm Bölgesindeki belediyeler, kendi bölgelerine yerleşen mültecilere emek piyasası ile bütünleşik bir dizi hizmet sunmaktadırlar. Bu hizmetler arasında Farklı meslekler için (tır şoförlüğünden otobüs şoförlüğüne, zanaatkârlıktan mühendislik ve öğretmenliğe kadar) mesleki eğitim ve dil eğitimi sunmaktadır (Migration Policy Institute, 2018b:5).

Berlin ARRIVO Projesi, Berlin Şehri idarecileri ve Sanaatkarlar Odası 2014 yılında başlattıkları ARRIVO Projesi ile mültecilerin işgücü piyasasına entegrasyonlarını kolaylaştırmayı amaçlamışlardır. Proje yerel istihdam standartları ve iş ahlakı çalışma atölyelerinin kurulması, kısa mesleki ve dil eğitim modülleri, stajerlik ve temel Almanca'yı öğrenen mülteciler için iş yerinde beceri ölçümü uygulamalarını içermektedir. Projede ilk başta 30 katılımcı yer alırken daha sonra 2016 yılında sayı 285'e çıkmıştır. Bu sayının üçte biri proje ortağı Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) tarafından istihdam edilmiştir (Migration Policy Institute, 2018b:12).

Friedrich Ebert Stiftung Vakfı, Avrupa Gençlik Kartı Derneği ve Ulusal Gençlik Forumu tarafından Sofya'da Kasım 2017'de hazırlanan "Genç Mültecilerin Eğitim, İşgücü Piyasası ve Topluma Katılımının İyileştirilmesi" Başlıklı raporda 40 Avrupalı ve ulusal politikacının, uluslararası ve ulusal düzeyde faaliyet gösteren uzmanın, gençlik temsilcilerinin ve aktivistlerin görüşleri yer almaktadır. Rapor 2-4 Kasım 2017'de Bulgaristan'ın Sofya Şehri'nde düzenlenen konferansta ortaya konan görüşleri bir araya getirmektedir. Rapora göre Avrupa çapında gençlik örgütlerinin mültecilerin topluma katılımında ve sosyal içermesinde önemli fonksiyonları görülmektedir. Sosyal içirme uygulamaları arasında Avrupa'nın en büyük gençlik platformu "Avrupa Gençlik Forumu'nun" başlattığı "Göç Ağı" ve iyi uygulamalar değişimi programı öne çıkmaktadır. Ayrıca farklı gençlik örgütleri değişik uygulamalar ile gençlerin eğitim, işgücü piyasası ve topluma erişimlerinin artırılması için uğraş vermektedir (Friedrich Ebert Stiftung, 2017: 11).

Sonuç

Siyasi, ekonomik, sosyal krizler sebebiyle, göç hareketleri dünyada son yıllarda büyük artış göstermiştir. Afrika'dan Latin Amerika'ya, Güney-Doğu Asya'dan Ortadoğu'ya tüm coğrafyalarda insanlar krizlerden etkilenmektedir. Ölüm tehlikesi yaşayan, ülkesinde bir gelecek olduğuna inanmayan ya da ailesini korumak isteyen insanlar vatanlarını terk etmektedir. Bu durum düzensiz göç hareketlerine neden olarak gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, buralara gelen göçmenlerle birlikte sosyo-ekonomik yaşamda bazı sorunlara yol açmaktadır. Gelen göçmenlerin toplumla uyum halinde yaşayabilmesi için hem evsahibi toplum tarafında hem de göçmen toplum tarafında çalışmalar yürütülmektedir. Evsahibi toplum

tarafında genel olarak göçmenlere yönelik sosyal dışlanmaya yol açabilecek ayrımcılık uygulamalarının engellenmesine yönelik çalışmalar göze çarpmaktadır. Göçmenlerin sahip oldukları etnik köken, dil, din ve kültür sebebiyle evsahibi toplumda ötekileştirilmemeleri için sosyal politikacılar çalışmaktadır.

Göçmenler tarafında ise yürütülen sosyal politikalar genel olarak entegrasyon amacını taşımaktadır. Uygulamalar öncelikle göçmenleri geldikleri toplumda belirli bir yaşam standardına ulaştırmayı hedeflemekte ardından ise sosyo-ekonomik yapı içerisinde görmeyi amaçlamaktadır. Göçmenlerin işgücü piyasasına katılımları başlıca politikalardandır. Böylece göçmenlerin sosyo ekonomik yapı içerisinde kamu harcamalarına yol açması engellenerek sosyal harcamalar kaleminin bütçe içerisinde artması sorunu aşılmaktadır. Göçmenler ekonomiye katkı yapan bireyler olarak toplumun bir parçası olmaktadır.

Sosyal içerme ilk kez Fransa’da ortaya çıkan sosyal dışlanma kavramının zıddı ve ona karşı uygulamaları içeren bir anlayıştır. AB üyesi ülkelerde ve Avrupa bölgesi genelinde görece yoksulluğa bağlı olarak dezavantajlı grupların toplumsal hayattan kopmalarını nitelediği çalışmada görülmüştür. Dezavantajlı gruplardan bir tanesi olarak göçmenlerin özellikle yoksulluk konusunda önemli sıkıntıları olduğu ve yoksulluk taşıyan risk grupları arasında başı çektikleri de çalışmada ortaya konan bir başka gerçekliktir.

Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar sonrası Türkiye’ye gelen geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yönelik olarak çeşitli projeler, programlar ve çalışmalar yürütülerek toplumsal yaşama katılımlarının arttırılmasına çalışılmaktadır. Bu alanda kamu, STK ve özel sektör birlikte çalışmaktadır. Çalışmanın konusunu oluşturan dünyada sosyal içerme uygulamaları içerisinde iyi uygulama örnekleri değerlendirildiğinde yukarıda bahsedilen çalışmalara ek olarak sosyal girişimcilik, belediyeler düzeyinde yürütülen çalışmalar ve gençlik örgütlerinin çalışmaları vurgulanmıştır. Özellikle genç nüfusun yoğun olduğu Suriyelilere yönelik benzer sosyal içerme uygulamalarının Türkiye’de gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de hâlihazırda en temel problemlerden birtanesi olan yapısal işsizlik probleminin kaynağını nüfusun işgücü arzının fazlalığı karşısında ekonominin iş yaratma kapasitesinin yetersiz kalması oluşturmaktadır. Hal böyle iken geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin emek piyasasında iş bulmaları dil problemleri ve emek piyasası ile uyumsuz nitelikleri göz önünde bulundurulduğunda çok büyük zorluklar içermektedir. Bu nedenle girişimciliğin bir alt dalı olan sosyal girişimcilik ile Suriyelilerin içerisinden çıkacak girişimcilerin desteklenmesi önem arz etmektedir. Kendi toplumlarının Türkiye’de sosyo-ekonomik yaşama katılımlarında sosyal girişimciler ortaya koyacakları yeni fikirler ile çok büyük katkı sağlayabilirler. Bunun yanı sıra belediyelerin yürütecekleri faaliyetler ile sosyal içerme politikalarına destek olmaları sayesinde mülteci sorununun ortadan kaldırılması kolaylaşacaktır.

Kaynakça

- Alcock P., Clennerster H., Oakley A. and Sinfield A. (eds) (2001). *Welfare and Well Being: Richard Titmuss's Contribution to Social Policy*. London: The Policy Press.
- Allman, Dan (2012). The Sociology of Social Inclusion. *SAGE Open*. January-March 2013:1-16.
- Beland, D. (2007). The Social Exclusion Discourse: Ideas and Policy Change. *Policy&Politics*, 35(1), 999-1009.
- Blakemore, K. (1998). *Social Policy: An Introduction*. Open University Press.
- Chakravarty, S. R. and D. Abrosio, C. (2006). The Measurement of Social Exclusion, *Review of Income and Wealth*. 52, 377-398.
- CI, C. (1968). Review of L'Exclusion Sociale, Etude de la Marginalite Dans Les Societes Occidentales by Jules Klanfer, *Population (French ed.)*. 6, 1137-1138.

- Davies, J.S. (2005). The Social Exclusion Debate: Strategies, Controversies and Dilemmas, *Journal of Policy Studies*. 26, 3-27.
- Du Toit (2004). Social Exclusion Discourse and Chronic Poverty: A South African Case Study, *Development and Change Journal*. 35, 987-1010.
- Erdoğan, M. Murat (2014). Syrians in Turkey: Social Acceptance and Integration Research, *Yönetici Özeti ve Rapor*, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.
- European Parliament (2018). *Social and Employment Policy*. EN-16.04.2018.
- European Parliament, (2010). EU Cooperation in the Field of Social Inclusion, Directorate General for Internal Policies, *Policy Department Economic and Scientific Policy A, Final Report*. 1-370.
- Eurostat, Migrant Integration Statistics – *Social Inclusion*. [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/] (22.01.2015).
- Foster, J. (2000). Social Exclusion, *Crime and Drugs, Drugs Education Prevention and Policy Journal*. 7, 317-330.
- Gadea, Cubillas; Tomas, Alberto (2017). *Parenting the Self: Welfare, Family and Subjectivity in Nineteenth-Century France*. Durham E- Theses, Durham University, 1-465.
- Eurostat (2018). *People Aged 20-64 at Risk of Poverty or Social Exclusion, by Citizenship, EU-28, 2010-2016*, [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:People_aged_20-64_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion_by_citizenship_and_by_sex_2016_(%25)_MI18.png] (09.11.2019).
- Friedrich Ebert Stiftung (2017). Better Inclusion of Young Refugees in Education, Labour Market and Society-The Role of Youth Organisations, *Conference Report*. Sofia, Bulgaria, 1-18.
- Levitas, R. (1998). *The Inclusive Society? Social Exclusion and New Labor*. London, England: MacMillian Press.
- McLaughlin, Eithne; Baker, John (2007). Equality, Social Justice and Social Welfare: A Road Map to the New Egalitarianisms, *Social Policy and Society*. 6(1), 53-68.
- Migration Policy Institute, (2018a). Social Innovation for Refugee Inclusion Conference Report, *Report*. May, by Liam Patuzzi and Alexandra Embiricos, 1-22.
- Migration Policy Institute, (2018b). Improving the Labour Market Integration of Migrants and Refugees, Empowering Cities Through Better Use of EU Instruments, *Report by Kate Hooper, Maria Vincenza Desiderio ve Brian Salant*. 1-46.
- Silver, H. (1995). Reconceptualizing Social Advantage: Three Paradigms of Social Exclusion. In G. Rodgers, C. Gore & J.B. Figueiredo (Eds.), *Social Exclusion: Rhetoric, Reality, Responses*, *International Institute for Labour Studies*. United Nations Development Programme, 57-80.
- Silver, H., & Miller, S. M. (2003). Social Exclusion: The European Approach to Social Disadvantage, *Indicators*. 2 (2), 1-17.
- Sönmez, Mehmet ve Adıgüzel, Fatih (2017). Türkiye’de Suriyeli Sığınmacı Algısı: Gaziantep Şehri Örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16 (3). 797-807.
- Stubbs, P. ve Zrinscak, S. (2005). Extended Social Europe? Social Policy, *Social Inclusion and Social Dialogue in Croatia and the European Union*. in K. Ott (ed.) *Croatian Accession to the European Union, Facing the Challenges of Negotiations*, Zagreb: Institute of Public Finance, Friedrich Ebert Foundation, 161-184.
- Topkaya, Özgür (2013). Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) Üyesi Ülkelerde Sosyo-Ekonomik Boyutuyla Görelî Yoksulluk ve Çocuk Yoksulluğu: İngiltere ve Türkiye Karşılaştırmalı Örneği, *Kamu İş Dergisi*. 13(2), 155-180.
- United Nations (2017). *International Migration Report 2017*. New York.
- Williams, C.C., & White, R. (2003). Conceptualizing Social Inclusion: Some Lessons for Action, *Municipal Engineer*. 156, 91-95.

- Wilson, L. (2006). Developing a Model for the Measurement of Social Inclusion and Social Capital in Regional Australia. *Social Indicators Research*. 75, 335-360.
- www.fsyriawlove.com, *From Syria With Love Project* [<https://www.fsyriawlove.com/our-story>] (9.11.2019).
- www.goc.gov.tr, *Geçici Koruma*, [http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik] (05.02. 2019).
- www.goc.gov.tr, *Geçici Koruma Yönetmeliği*, [http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf] (10.02. 2019).
- www.worldbank.org, *World Bank Group*, [<https://www.worldbank.org/en/topic/social-inclusion>] (19.10.2018).
- www.unhcr.org, *UNHCR Türkiye: Kilit Veriler ve Sayılar*, Kasım 2018, [<https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>] (05.02.2019).